

Emilia Andrasiak, Milena Gracka-Tomaszewska

Znaczenie obrazu partnera w kształtowaniu się matczynej reprezentacji dziecka u kobiet w ciąży

The importance of an internal image of the partner in the development of maternal representation of the child

Katedra Psychologii Klinicznej Dziecka i Rodziny, Wydział Psychologii, Uniwersytet Warszawski
Correspondence to: Katedra Psychologii Klinicznej Dziecka i Rodziny, Wydział Psychologii, Uniwersytet Warszawski,
ul. Stawki 5/7, 00-183 Warszawa, tel.: 022 554 97 71 lub 022 554 97 43, e-mail: milena@psych.uw.edu.pl

Streszczenie

W psychiatrii niemowląt jednym z podstawowych przedmiotów badania jest matczyzna reprezentacja dziecka. Jest to wewnętrzny obraz dziecka, zawierający przekonania o jego potrzebach, preferencjach, osobowości, ocenę jego cech, zachowań oraz emocjonalny stosunek do dziecka. To złożony konstrukt, na który składają się również schematy dotyczące samej matki, jej partnera, własnej matki, ojca oraz innych znaczących osób w jej życiu. Poszczególne jego składowe mają wpływ na relację matki z dzieckiem, a za jej pośrednictwem na jego rozwój psychiczny. Praca podejmuje temat związku pomiędzy sposobem postrzegania partnera a obrazem dziecka u matki. Odnosi się do reprezentacji, jakie kobieta tworzy jeszcze w okresie ciąży. Na wstępie przedstawiono przegląd literatury i metody badania oraz postawiono pytania badawcze. W badaniu wzięło udział 39 kobiet w ciąży, które dokonywały opisów siebie, dziecka oraz jego ojca i wypełniały test zdań niedokończonych odnoszących się do reprezentacji siebie jako matki i partnera jako ojca. Materiał został oceniony przez sędziów kompetentnych oraz poddany analizie ilościowej i jakościowej. Stwierdzono zależności pomiędzy ogólnym wydziwkiem emocjonalnym opisów poszczególnych osób, lękiem o dziecko a obrazem matki i ojca jako rodziców oraz pewnością siebie jako matki a matczyną reprezentacją ojca dziecka. Praca zakończona jest propozycją rozumienia wyników w odniesieniu do teorii psychodynamicznych oraz implikacji, jakie dla praktyki klinicznej niosą stwierdzone zależności.

Słowa kluczowe: matczyzna reprezentacja dziecka, reprezentacja partnera, reprezentacja dziecka w czasie ciąży, reprezentacja siebie jako matki, reprezentacja partnera jako ojca, lęk o dziecko, projekcje matki na dziecko, rola ojca

Summary

One of the basic interests in studies of infant psychiatry is maternal representation of the infant. It is defined as an internal image of the infant, encompassing one's own opinion about the infant's needs, preferences and personality, as well as evaluation of perceived features, behaviors and emotional attitude to the infant. It is a complex concept, including schemes of the mother herself, her partner, her own mother and father and other significant people in her life. Elements of maternal representation influence the psychological development of the infant through the mother-infant relationship. The paper presents the subject of the relationship between an internal image of the partner and the maternal representation of the infant. It describes representations a woman develops during pregnancy. In the introduction, literature review and methodology of the empirical study is presented. Thirty nine pregnant women were asked to describe themselves, their infant and its father and were interviewed with an open-questionnaire to investigate representations of self as a mother and representation of the partner as a father. Material was estimated by competent jurors and quantitative and qualitative analysis was performed. Emotional features of descriptions as well as anxiety about the infant were significantly related to an internal image of self as a mother, and the partner as a father. Also representation of the father was significantly related to self-consciousness in the role of the mother. In conclusion, psychodynamical interpretation and clinical implications of the results are described.

Key words: maternal representation of the infant, representation of the partner, representation of the infant during pregnancy, representation of self as a mother, representation of the partner as a father, anxiety about the infant, projections of mother on her infant, the role of a father

WPROWADZENIE

Dla prawidłowego rozwoju psychicznego dziecka niezwykle istotne znaczenie ma sposób, w jaki postrzega je matka, czyli jej reprezentacja dziecka. Dla lepszego zrozumienia tego zjawiska przydatna jest bardziej szczegółowa definicja tego pojęcia. Jest to „wewnętrzny obraz, zawierający przekonania o jego potrzebach, preferencjach, osobowości dziecka oraz ocenę spostrzeganych jego cech, zachowań, emocjonalny stosunek do dziecka”⁽¹⁾. Odczytanie sygnałów noworodka czy niemowlęcia przez matkę ma kluczowe znaczenie dla jego rozwoju, ponieważ z jednej strony dziecko jest zależne od matki, z drugiej zaś jego komunikaty mogą być niejednoznaczne. Tutaj ważną rolę odgrywa właśnie reprezentacja dziecka. Ułatwia rozumienie sygnałów dotyczących stanów emocjonalnych i potrzeb oraz umożliwia regulację pobudzenia niemowlęcia^(1,2).

Wpływ matczynej reprezentacji dziecka na jego rozwój można rozpatrywać, uwzględniając pośredniczącą rolę zachowania matki^(3,4). Matka reaguje tylko na niektóre sygnały dziecka – te zgodne z jego reprezentacją, jaką sobie wytworzy. Z kolei dziecko aktywnie dostosowuje się do tej wybiórczej odpowiedzi w ten sposób, że jego zachowanie stanowi wypadkową relacji z matką i własnych wrodzonych predyspozycji. Wzory zachowania ustalające się w ramach tej interakcji są wyrazem osobowości dziecka, kształtującej się pod wpływem jego matczynej reprezentacji^(2,5,6).

W tym kontekście zrozumiałe jest zainteresowanie badaczy i teoretyków aspektami reprezentacji, istotnymi dla kształtowania się relacji matki z dzieckiem. Cenne wydaje się ujęcie reprezentacji jako obrazu zawierającego nie tylko schematy dotyczące samej matki i dziecka, ale również innych osób, w szczególności ojca dziecka. Reprezentacja ojca jest bowiem wprowadzana przez matkę do relacji z dzieckiem, która w ten sposób nabiera charakteru triady. Również fakt, że obraz ojca wchodzi w skład reprezentacji dziecka już w okresie ciąży, każe przypuszczać, że odgrywa on w kształtowaniu się relacji matki z dzieckiem ważną rolę⁽²⁾.

Osoba ojca dziecka może wpływać na sposób, w jaki matka przedstawia sobie obraz dziecka przynajmniej na trzy różne sposoby. W szczególności:

1. Uznanie rodzicielskiej roli ojca i pomyślnie układająca się relacja z nim wpływa na postrzeganie dziecka jako istoty posiadającej własny potencjał rozwojowy. W okresie ciąży rola relacji z partnerem zaznacza się, zdaniem części autorów, szczególnie wyraźnie pomiędzy 4. a 7. miesiącem. W tym czasie dziecko zaczyna być postrzegane jako odrębna istota, co można nazwać początkiem kształtowania się więzi^(5,7,8).
2. W czasie ciąży może następować idealizacja dziecka przez przypisywanie mu cech partnera. Zjawisko to chroni diadę matka – dziecko przed zbyt silną fuzją, jaka nastąpiłaby w przypadku intensywnego przypisywania dziecku przez matkę własnych emocji, pragnień, fantazji i zachowań⁽⁹⁾.
3. Według badaczy o orientacji psychodynamicznej reprezentacja dziecka może być traktowana jako wyobrażenie

INTRODUCTION

Exremely important for the child's mental development is the way in which it is perceived by its mother, it is her representation of the infant. To understand this phenomenon better, this notion should be defined more clearly. This is an „internal image containing a view on the infant's needs, preferences and personality and evaluation of its perceived features, behaviors, and emotional attitude to it”⁽¹⁾. Understanding the newborn's signals by its mother has a key importance for its development, because on the one hand the infant is dependant on its mother, on the other hand its signals may be ambiguous. An important role is played here by the infant's representation. It facilitates understanding of the signals related to emotional status and needs and enables regulation of the infant's stimulation^(1,2).

The effects of the maternal representation of her infant on its development may be considered taking into account the intermediary role of its mother's behavior^(3,4). Its mother reacts only to some signals of the child – those consistent with its representation which she will develop. On the other hand the child will actively adjust itself to that selective response in such a way that its behavior constitutes a product of its relationship with its mother and its own inborn predispositions. The behavioral patterns established within that interaction express the infant's personality developed under the impact of its maternal representation^(2,5,6).

In this context it becomes clear why the researchers and theoreticians are interested in representation aspects significant for the development of the mother's relationship with her infant. It is worthwhile to present representation as an image containing not only schemes related to the mother herself and the infant, but also other people, especially the infant's father. Representation of the father is introduced by the mother to the relationship with the infant, which in this way assumes features of a triad. Also the fact that the image of the father is a part of representation of the infant during pregnancy makes us surmise that he plays an important role in the development of the mother's relationship with her infant⁽²⁾.

The father may affect the way in which the mother perceives her infant's image at least in three different ways. Especially:

1. Recognition of the father's parental role and a positive relationship with him affects perception of the infant as a person who has its own developmental potential. In the opinion of some authors, during pregnancy the importance of the relationship with the partner is clearly enhanced between the 4th and 7th month. From that time the infant starts being perceived as an individual being, which can be called the beginning of the development of attachment^(5,7,8).
2. During pregnancy the infant may be idealized so that the partner's features are ascribed to it. This phenomenon protects the mother – infant dyad against too strong a fusion, which would occur in case the infant was intensely ascribed by its mother her own emotions, wishes, fantasies and behaviors⁽⁹⁾.

„ja” idealnego partnera. Tak tłumaczy się częste pragnienie urodzenia chłopca. Jeśli rodzi się dziewczynka, następuje, jak się wydaje, bardziej skomplikowany proces. Matka wyobraża sobie, że posiada ona cechy, jakie partner chciałby znaleźć w niej samej⁽¹⁰⁾.

CEL PRACY

Nasuwa się pytanie o implikacje, jakie dla praktyki klinicznej niesie związek pomiędzy reprezentacją partnera a reprezentacją dziecka. Celem tej pracy jest bliższe przyjrzenie się roli, jaką obraz partnera odgrywa w kształtowaniu się relacji matki z dzieckiem już w okresie ciąży. Poniżej zostaną przedstawione wyniki badania, w którym kwestia ta została ujęta empirycznie.

MATERIAŁY I METODOLOGIA BADANIA

Badanie zostało przeprowadzone za pomocą kwestionariusza składającego się z pytań otwartych, zawierających m.in. prośbę o opis dziecka, siebie i partnera, oraz z testu zdań niedokończonych, których treść odnosiła się do sposobu, w jaki kobieta postrzega siebie jako matkę, partnera jako ojca i dziecko. W badaniu wzięło udział 39 kobiet będących w 2.-9. miesiącu ciąży. Najmniej licznie reprezentowane były osoby w pierwszym (15%) i drugim (26%), najliczniej w trzecim (59%) trymestrze ciąży.

Sędziowie kompetentni oceniali swobodne wypowiedzi kobiet w kwestionariuszu, analizując je pod kątem występowania¹ następujących kategorii:

1. **natężenie cech pozytywnych** – wskazuje, jak wiele pojawia się ocen pozytywnych na temat danej osoby, niezależnie od ilości określeń negatywnych na jej temat;
2. **natężenie cech negatywnych** – mówi, jak dużo występuje w opisie negatywnych określeń, niezależnie od ilości ocen pozytywnych na temat danej osoby;
3. **uznanie rodzicielskiej roli partnera** – przejawiało się w przypisywaniu mu cech istotnych dla roli ojca, podkreślaniu, że będzie on pełnił aktywną rolę w procesie wychowania dziecka i będzie dla niego ważną postacią;
4. **Lęk o dziecko** – wskazuje, w jakim stopniu kobieta deklaruje w sposób bezpośredni obawy o jego stan zdrowia, rozwój oraz przebieg porodu;
5. **poczucie pewności siebie jako matki** – to poczucie kobiety, że sprosta ona wyzwaniom, jakie wiążą się z opieką nad dzieckiem i jego wychowywaniem. Zmienna ta obejmuje również subiektywną ocenę własnych umiejętności, cech i wiedzy, jakie mogą być przydatne w roli matki i ogólnej kompetencji w tej roli.

Do analizy statystycznej wykorzystano test tau_b Kendalla (τ), który pozwolił określić szereg zależności pomiędzy wymienionymi wyżej cechami opisów dokonanych przez matki (tabela 1).

3. According to researchers characterized by psychodynamic orientation, representation of the infant may be treated as representation of the ideal partner's "self". Accounted for like that is the frequent wish of giving birth to a boy. If a girl is born, it seems that a more complicated process occurs. The mother imagines that she has the traits which her partner would like to find in herself⁽¹⁰⁾.

OBJECTIVE

A question arises about implications – for clinical practice – of the relationship between representation of the partner and representation of the infant. This article is aimed at a detailed insight into the role played by the partner's image in the development of the relationship with the infant during pregnancy. Presented below are results of the study in which this issue was presented empirically.

MATERIAL AND METHODS

The study was carried out using a questionnaire consisting of open questions containing among other a request for description of the infant, oneself and partner, and a test of incomplete sentences the contents of which referred to the way in which the woman perceived herself as a mother, partner as a father and the infant. Participating in the study were 39 women in the second to the ninth month of pregnancy. The least numerously represented were women in the first (15%) and second (26%), while the most numerously in the third (59%) trimester of pregnancy.

Competent jurors evaluated women's free replies in the questionnaire, analyzing them in view of the occurrence¹ of the following categories:

1. **amount of positive features** – indicates how many positive evaluations of a given person appear, independently of negative statements about him/her;
2. **amount of negative features** – specifies how many negative opinions occur in the narratives, independently of the amount of positive evaluations of a given person;
3. **recognition of the partner's parental role** – was manifested in ascribing to him some features significant for the father's role and emphasizing that he would play an active part in the infant's upbringing process and will be an important person for it;
4. **anxiety about the infant** – indicates to what extent the woman declares directly the anxiety related to its health condition, development and course of childbirth;
5. **sense of self-confidence as a mother** – is the woman's feeling that she would meet the challenges connected with the care and upbringing of the infant. This variable includes also a subjective evaluation of her own skills, features and knowledge that may be useful for that role, and general competence in that role.

¹Wskaźnik zgodności sędziów wynosił 0,80 (za zgodne odpowiedzi uznano takie, dla których różnica na 5-stopniowej skali Likerta nie przekraczała 1 punktu).

¹The jurors' conformity coefficient reached 0.80 (considered as concordant replies were those for which the difference on the Likert's 5-grade scale did not exceed 1 score).

Zmienne, których zależność jest badana <i>Variables for which correlations are analyzed</i>	Wielkość współczynnika tau_b Kendalla (τ) <i>Value of Kendall tau_b (τ) coefficient</i>	Wartość istotności dwustronnej (p) <i>Value of bilateral significance (p)</i>
Natężenie ocen pozytywnych w opisie dziecka, natężenie ocen pozytywnych w opisie matki <i>Amount of positive evaluations in the infant narratives, amount of positive evaluations in narratives of the mother</i>	0,408	p=0,003
Natężenie ocen pozytywnych w opisie dziecka, natężenie ocen pozytywnych w opisie ojca <i>Amount of positive evaluations in the infant narratives, amount of positive evaluations in narratives of the father</i>	0,303	p=0,040
Natężenie ocen negatywnych w opisie dziecka, natężenie ocen negatywnych w opisie ojca <i>Amount of negative evaluations in the infant narratives, amount of negative evaluations in narratives of the father</i>	0,591	p=0,001
Ujawniany lęk o dziecko, pewność siebie jako matki <i>Anxiety about the infant, self-confidence as a mother</i>	-0,402	p=0,004
Ujawniany lęk o dziecko, uznanie rodzicielskiej roli ojca <i>Anxiety about the infant, recognition of the father's parental role</i>	-0,324	p=0,021
Pewność siebie jako matki, natężenie ocen negatywnych w opisie ojca <i>Self-confidence as the mother, recognition of negative evaluations in narratives of the father</i>	-0,294	p=0,040
Pewność siebie jako matki, uznanie rodzicielskiej roli ojca <i>Self-confidence as the mother, recognition of the father's parental role</i>	0,384	p=0,005
		p≤0,05

Tabela 1. Wartość korelacji pomiędzy zmiennymi porządkowymi, określającymi cechy reprezentacji
Table 1. The value of the correlation between the ordinal variables determining representation features

OMÓWIENIE WYNIKÓW

Dla wydziwku emocjonalnego obrazu dziecka istotny wydaje się sposób postrzegania przez matkę zarówno samej siebie, jak i partnera. Natężenie cech pozytywnych w opisie dziecka współwystępowało z natężeniem takich cech w opisie i matki ($\tau=0,408$, $p=0,003$), i ojca ($\tau=0,303$, $p=0,040$). Zatem dziecko jest opisywane w bardziej pozytywny sposób, gdy matka bardziej pozytywnie opisuje siebie i partnera. Co ciekawe, natężenie cech negatywnych w reprezentacji dziecka nie było istotnie powiązane z natężeniem ich w samoopisie ($\tau=0,166$, $p=0,247$), korelowało natomiast pozytywnie z natężeniem takich cech w opisie ojca ($\tau=0,591$, $p=0,001$). Matki, które dostrzegały u swoich partnerów więcej negatywnych cech, częściej przypisywały je również dziecku. To, czy kobieta przytaczała własne negatywne cechy i zachowania, zdawało się nie mieć takiego znaczenia dla jej obrazu dziecka.

Powiązania wyodrębniły się pomiędzy lękiem o dziecko a postrzeganiem siebie i partnera jako rodziców. Ujawniany lęk o dziecko i pewność siebie jako matki okazały się czynnikami negatywnie skorelowanymi ze sobą ($\tau=-0,402$, $p=0,004$). Podobną zależność zaobserwowano pomiędzy lękiem o dziecko a uznaniem rodzicielskiej roli ojca ($\tau=-0,324$, $p=0,021$). Pewność siebie jako matki wzrastała wraz z uznaniem roli partnera jako ojca ($\tau=0,384$, $p=0,005$), spadała natomiast wraz ze wzrostem negatywnych ocen w jego opisie ($\tau=-0,294$, $p=0,040$). Kobiety opisujące partnera jako kompetentnego, zaangażowanego ojca zdawały się czuć pewniej w roli matek i wyrażały mniej obaw o zdrowie i rozwój dziecka.

The Kendall tau_b test (τ) was used for statistical analysis. It allowed to determine a number of correlations between the above mentioned features of the narratives presented by mothers (table 1).

DISCUSSION OF RESULTS

For emotional overtones of the infant's image the mother's self-representation and representation of her partner seems significant. The amount of positive features in narratives of the infant coexisted with the amount of such features in narratives of both the mother ($\tau=0.408$, $p=0.003$) and the father ($\tau=0.303$, $p=0.040$). So the infant is described more positively, when its mother more positively describes herself and more positively describes her partner. Interestingly, the amount of negative features in representation of the infant was not significantly correlated with their amount in self-description ($\tau=0.166$, $p=0.247$), on the other hand it correlated positively with the amount of such features in narratives of the father ($\tau=0.591$, $p=0.001$). Mothers, who noticed in their partners more negative features, more often ascribed them also to their infant. Whether the woman mentioned her own negative features and behaviors or not seemed not so important for her representation of the infant.

Correlations appeared also between the anxiety about the infant and representation of herself and her partner as parents. The manifested anxiety about the infant and self-confidence as a mother appeared to be negatively intercorrelated dimensions ($\tau=-0.402$, $p=0.004$). A similar correlation appeared between

WNIOSKI

Na podstawie stwierdzonych korelacji między natężeniem ocen pozytywnych w opisie ojca i dziecka można przypuszczać, że na reprezentację dziecka wpływa wyobrażenie „ja” idealnego partnera. Matka wpisuje w obraz dziecka projekcję miłości do jego ojca⁽¹⁰⁾.

Zależność pomiędzy natężeniem negatywnych określeń w opisie ojca i opisie dziecka może być, zdaniem autorki, tłumaczona na kilka różnych sposobów:

1. Po pierwsze matki postrzegające partnerów bardziej negatywnie mogły nie stworzyć z nim dobrej relacji i w związku z tym mają trudność w budowaniu takiej relacji z synem czy córką. Brazelton i Cramer⁽⁵⁾ zwracają uwagę, że jeśli relacja z partnerem układa się pomyślnie, matka postrzeć będzie dziecko jako posiadające własny potencjał rozwojowy. Można sobie wyobrazić, że kobiety dostrzegające więcej negatywnych cech w ojcu dziecka częściej będą widzieć dziecko jako pozbawione takiego potencjału, a tym samym częściej będą przypisywać mu cechy negatywne.
2. Niewykluczone, że matki stosujące mniej mechanizmów obronnych, a więc dopuszczające do świadomości więcej zagrażających emocji i fantazji, ujawniały więcej negatywnych elementów zarówno w obrazie partnera, jak i dziecka.
3. Można przypuszczać, że kobieta dokonuje na przyszłego syna lub córkę projekcji nieakceptowanych cech partnera. Możliwe, że są one mniej zagrażające niż odnajdywanie w dziecku własnych nieakceptowanych cech.
4. Dla matek wynoszących negatywne doświadczenia z domu rodzinnego istotna może się okazać korekcyjna rola związku z partnerem. Zapobiec ona może wnoszeniu negatywnych wzorców do kolejnych relacji, w tym również tej z dzieckiem. Jeśli z kolei obraz partnera jest negatywny, to relacja z dzieckiem może być powieleniem negatywnych wspomnień i fantazji związanych z własnymi rodzicami. Taka zależność mogłaby przekładać się na większe natężenie cech negatywnych w opisie dziecka, na skutek projekcji trudnych relacji, jakie matka wynosi z domu rodzinnego⁽¹¹⁾.

Pomiędzy uznaniem rodzicielskiej roli ojca a lękiem o dziecko istnieje odwrotna zależność. Być może matka, nie czując wsparcia ze strony partnera, wyraża więcej obaw o rozwój dziecka.

Postrzeganie partnera jako dobrego ojca może zmniejszać lęk o dziecko również pośrednio, wpływając na poczucie pewności siebie w roli matki. Kobieta opisująca ojca dziecka jako „odpowiedzialnego, kochającego i opanowanego” wyobrażała sobie siebie jako „szczęśliwą, pełną dobra i cierpliwości” matkę. Postrzegała siebie i partnera jako osoby stanowiące „podporę” dla dziecka. Możliwe, że poczucie wsparcia, jakie daje ojciec dziecka, pozwala kobiecie pewnie poczuć się w roli matki. Pozytywna relacja z partnerem może więc odgrywać korygującą rolę w sytuacji, kiedy kobieta wynosi z relacji z własnymi rodzicami poczucie niskiej kompetencji macierzyńskiej.

the anxiety about the child and recognition of the father's parental role ($\tau=-0.324$, $p=0.021$). The mother's self-confidence increased with recognition of her partner's role as a father ($\tau=0.384$, $p=0.005$), but decreased with an increase of negative features in his description ($\tau=-0.294$, $p=0.040$). The women describing the partner as a competent, dedicated father seemed to be more-confident of their maternal role and exhibited less anxiety about the infant's health condition and development.

CONCLUSIONS

According to the correlations found between the amount of positive features in the description of the father and infant one could surmise that representation of the child is affected by the ideal partner's "self" image. The mother depicts in the infant's image the projection of her love to its father⁽¹⁰⁾.

In author's opinion, the correlation between the amount of negative statements in the description of the father and infant may be accounted for in several different ways:

1. Firstly, the mothers perceiving their partner more negatively perhaps could not create a good relationship with him and therefore would find it difficult to construct such a relationship with their son or daughter. Brazelton and Cramer⁽⁵⁾ emphasize, that if the relationship with the partner is favorable, the mother will perceive her infant as having its own developmental potential. We can imagine that women perceiving more negative features in the infant's father will see their child as devoid of such a potential, therefore they will ascribe negative features to it.
2. It is possible that mothers, who use fewer defensive mechanisms, which means that they admit to their consciousness more imminent emotions and fantasies, revealed more negative elements in representations of both their partner and child;
3. It may suppose the woman projects onto her son or daughter those features of her partner, which she does not accept. They may be less dangerous than finding in her infant her own unaccepted features.
4. For mothers, who had negative experiences in their family home a corrective role of their relationship with the partner may appear significant. It may prevent bringing negative patterns into consecutive relationships, including that with the infant. If, on the other hand, representation of the partner is negative, the relationship with the infant may be a copy of her negative memories and fantasies connected with her own parents. Such a correlation could be transposed in a higher amount of negative features in description of the infant in result of a projection of difficult relationships which the mother gained at her family home⁽¹¹⁾.

There is a reverse correlation between recognition of the father's parental role and anxiety about the infant. Perhaps the mother, having no support from her partner, expresses more anxiety about the infant's development.

Perceiving the partner as a good father may diminish the anxiety about the infant also indirectly, affecting the feeling of self-confidence in her role as a mother. A woman, who describes the infant's father as „responsible, loving and composed”, represented herself

Reprezentacja dziecka była współzależna (na poziomie istotności statystycznej) od reprezentacji siebie jako matki i reprezentacji ojca. Dla praktyki klinicznej może to oznaczać, że badając reprezentację syna czy córki u matki, warto pytać nie tylko o opis dziecka i samej siebie, ale również partnera. W sytuacji kiedy klinicysta odnosi wrażenie, że podczas wywiadu kobieta przypisuje ojcu dziecka stosunkowo dużo cech negatywnych, warto, żeby postawił sobie pytanie, czy będąc w takiej relacji, jest ona w stanie pewnie poczuć się w roli matki. Dobrze jest zwrócić szczególną uwagę na cechy ojca, które mogą mieć związek z opieką nad dzieckiem i jego wychowaniem. Postrzeganie partnera jako kompetentnego i zaangażowanego w proces wychowania może bowiem pomóc kobiecie w budowaniu poczucia, że poradzi ona sobie z wyzwaniami związanymi z opieką nad dzieckiem, oraz zmniejszać lęk o nie. Pozytywna relacja z partnerem sama w sobie może nie stanowić wystarczającego wsparcia dla kobiety, jeżeli nie ma wrażenia, że będzie on dobrym i odpowiedzialnym ojcem.

Dla wielu klinicystów „zła relacja z własną matką” jest jednym z elementów mogących wpłynąć na patologizację relacji z dzieckiem. W świetle wyników przeprowadzonych badań warto uwzględnić obraz partnera, z uwagi na jego korektywną rolę wobec negatywnych wzorców relacji wynoszonych przez kobietę z domu rodzinnego. W sytuacji kiedy matka wspomina o trudnych doświadczeniach w relacji z własnymi rodzicami, klinicyści powinni wykazać się elastycznością w stawianiu hipotez dotyczących pojawienia się problemów w jej relacji z dzieckiem. Kobiety, które widzą siebie i partnera jako kompetentnych rodziców, mogą bowiem budować bezpieczną relację z dzieckiem pomimo własnych trudnych doświadczeń.

Bardziej korzystne w pracy nad zmianą reprezentacji dziecka wydaje się to, żeby w większym stopniu uwzględniać reprezentację partnera, nie ograniczając się do badania opisu dziecka. Warto również wziąć pod uwagę, że na ogół prawdopodobnie łatwiej jest pracować nad zmianą relacji z partnerem niż angażować rodziców matki w proces terapeutyczny.

PIŚMIENNICTWO:

BIBLIOGRAPHY:

1. Gracka-Tomaszewska M.: Matczyna reprezentacja dziecka – modele teoretyczne i ich znaczenie dla praktyki klinicznej. *Psychiatr. Psychol. Klin.* 2006; 6: 193-198.
2. Gracka-Tomaszewska M.: Matczyna reprezentacja dziecka – jej znaczenie dla relacji z dzieckiem. *Psychiatr. Psychol. Klin.* 2006; 6: 199-202.
3. Bowlby J.: *Przywiązanie*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
4. Zeanah C.H., Barton M.L.: Introduction: Internal representations and parent-infant relationships. *Infant Mental Health Journal* 1989; 10: 135-141.
5. Brazelton T.B., Cramer B.G.: *The Earliest Relationship: Parents, Infants, and the Drama of Early Attachment*. Karnac Books, London 1991.
6. Cramer B.: *Zawód dziecko*. WAB, Warszawa 1994.
7. Makiello-Jarża G.: Kształtowanie się postaw macierzyńskich wobec pierwszego dziecka. *Kwart. Pedagog.* 1971; 16: 194-199.
8. Theran S.A., Levendosky A.A., Bogat G.A., Huth-Bocks A.C.: Stability and change in mothers' internal representations of their infants over time. *Attach. Hum. Dev.* 2005; 7: 253-268.

as a "happy, full of good and patience" mother. She perceives both herself and her partner as people, who constitute a "support" for the child. Perhaps the sense of support from the infant's father allows the woman to feel she is self-confident as a mother. Thus, a positive relationship with her partner may play a corrective role in the situation when the woman takes on from her relationship with her parents a sense of a low maternal competence.

Representation of the infant was codependent (at the statistical significance level) on representation of oneself as a mother and representation of the father. For clinical practice this may mean that examining the maternal representation of the son or daughter it is worth asking not only about the description of the infant and herself but also about the partner. In the situation, when the clinician has an impression that during an interview the woman ascribes to the infant's father relatively many negative features, he should ask whether or not staying in such relationship she is able to feel confident in her role as a mother. A special attention should be paid to the father's features, which may be connected with the care and upbringing of the infant. Perceiving the partner as competent and dedicated to the upbringing process may help the woman to construct a feeling that she will cope with challenges connected with care of the infant or reduce her anxiety about it. A positive relationship with the partner in itself may not constitute a sufficient support for the woman if she does not believe he would be a good and responsible father.

For many clinicians a "bad relationship with one's own mother" is one of the elements which can contribute to pathologization of the relationship with the infant. In the light of the results of carried out research it is worth including the image of the partner due to his corrective role towards negative patterns of relationships experienced by the woman in her family home. When the mother recalls her difficult experiences in relationships with her own parents, clinicians should exhibit flexibility when posing hypotheses related to possible occurrence of problems in her relationships with her infant. Women, who perceive themselves and the partner as competent parents may construct a safe relationship with the infant despite their own difficult experiences.

It seems more advantageous in the work on a change in representation of the infant to consider the representation of the partner to a greater extent, instead of being confined to examining the description of the infant. It is also worth considering that usually it is probably easier to work on a change of the relationship with the partner than to involve the mother's parents into the therapeutic process.

9. Ammaniti M., Baumgartner E., Candelori C. i wsp.: Representations and narratives during pregnancy. *Infant Mental Health Journal* 1992; 13: 167-182.
10. Makiello-Jarża G.: Geneza i rozwój postawy macierzyńskiej. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* 1970; 15: 7-28.
11. Bradley E.: 'Spilt Milk': Perinatal Loss & Breakdown. Red. Raphael-Leff J. Institute of Psychoanalysis, London 2001.